tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 1 2 2002

Piet Zomerdijk

In gesprek met...

Fred Koning

Tussen vogels en bollen

Eind mei. De Belkmerweg in de Zijpe. Zo ongeveer het kaalste landschap van Noord-Holland. Zover je kijkt gekopte bollenvelden, hier en daar een boerenschuur of een stolphoeve met door de wind geschoren bosjes en rimpelroos. Een streep paars, irissen die net in bloei komen. Twee vluchtende Patrijzen en naar het westen het silhouet van zwak glooiende duinen en het Reactor Centrum. Daar woont Fred Koning

Waar komt je interesse voor vogels vandaan?
We hadden een bollenbedrijf, als kind was ik altijd op het land, en ik zag daar in de herfst de Kieviten trekken. We hadden een mooie tuin met een appelboom, waar wel twintig Geelgorzen inzaten en als je dan de juiste boekjes krijgt van je ouders, zoals Zien is Kennen, en van Tinbergen, Vogels in hun Domein... Van Vogels Onderweg, dan word je laaiend enthousiast. Vóór schooltijd, vanaf 1956, altijd tot acht uur, telde ik alles wat langs kwam en noteerde dat in een boekje, ik heb ze nog allemaal. Ik doe dat nog steeds, heb altijd een boekje in mijn auto liggen.

Je komt niet uit deze buurt
Nee, ik ben hier niet geboren, woonde in Heemstede tegenover het park Groenendaal. In 1962 moesten we van het land af na een erfeniskwestie, we hebben toen rondgekeken naar grond waar mijn vader, mijn broer en ik het bollenbedrijf konden voortzetten.Ik weet nog goed dat we hier kwamen. Langs de hele weg zagen we weiland. En we hadden een schoppie meegenomen om te kijken hoe dik de laag zand was, want we wisten dat je hier in de Zijpe nogal verschillende grond had en je moest wel weten hoe dik die laag was, want als je een te dun laagje hebt, kun je geen bollen telen. Ik stond paf van de aantallen Grutto's, Slobeenden en Zomertalingen. Alles riep om je hoofd! En onder het duin, waar de weilanden na de winter nog plasdras stonden van de kwel, broedden toen nog Watersnippen.

Maar in die winters ben je dus met reizen begonnen.
Ja, zo ben ik in de Camargue, in het biologisch station La Tour du Valat van Luc Hoffmann terechtgekomen. Hij had toen net het International Waterfowl Research Bureau opgericht en voor eten en onderdak en een zakgeld van 25 franc per maand kon ik bij hem komen werken. Hij had een groot ringstation. We vingen vooral eenden en koeten, maar hadden ook mistnetten staan voor kleine vogeltjes. De eenden werden doorgelicht op loodvervuiling om argumenten te verzamelen tegen de jacht. Ik heb twee winters bij hem gewerkt. Toen vroeg hij me of ik wilde gaan reizen. Daar had ik wel oren naar. Hij wilde dat ik Grieken ging leren hoe ze vogels moesten vangen en ringen en ik moest ze de beginselen bijbrengen van natuurbeheer. Dat was in 1968 tijdens het kolonelsbewind: de revolutie was uitgebroken, er was een algemene mobilisatie en we kregen die jongens niet vrij. Toen heb ik zelf maar voor het eerst steltlopers en eenden geteld, samen met Rens Visser. Na een verkenningsreis met Hayo Hoekstra naar Turkije, die in

"Ik zat toentertijd niet in de N.J.N., ik vond ze daar niet serieus genoeg. Eigenlijk ben ik altijd een solist geweest."

Vind je het bollenvak niet een erg milieu-onvriendelijk bedrijf?
(Peinzend) Ja, dat krijg ik vaak naar mijn kop geslingerd. Maar ja .... ik vind het een heel mooi vak, met een rijke traditie. Er worden inderdaad veel chemicaliën gebruikt, maar ik denk dat iedereen, zelfs iemand op een kantoor in Den Haag niet eens weet hoeveel milieuvuil hij produceert. Ik ben mijn hele leven bollenteler geweest. Dat kwam goed uit. Ik heb namelijk nooit geweten wat ik wilde worden, en kon dat dan mooi combineren met de winterwerkloosheid. Ging dan naar het buitenland om talen te leren, naar Schotland en Frankrijk, waar ik in de kassen werkte. Dat was een mooie oplossing, ze hoefden me dan geen loon te betalen. En ik kon reizen en ik verdiende ook nog wat in de winter.

Foto: Marco Mertens

Fred Koning, 61 jaren jong. Geboren in Heemstede als zoon van een bollenboer. In 1962 verhuisd naar de Zijpe. Zijn hele leven is hij bollenteler geweest, en dat kwam goed uit. Tijdens de winterwerkeloosheid kon hij al zijn tijd steken in vogelen.

Roemenië 30.000 Roodhalsganzen had ontdekt, lag er in Ankara een brief van Hoffmann voor me, waarin hij me vroeg of ik zin had om een Fransman te begeleiden die naar Irak ging. Daar had ik wel oren naar, eerst naar huis gebeld of het wel kon. Met Vieillard ben ik toen naar Iran, Afghanistan en Pakistan gereisd, waar nog nooit waterwild was geteld. Eerst twee en een halve dag met de Bagdad-expres, prachtig, kerels die uit het raam schoten op verkeersborden en paaltjes, smokkelaars aan boord, net wildwest. Vieillard was een verwende bankierszoon, ik was eigenlijk zijn slaaf, hulzen oprapen, want hij schoot ook voor het Museé de Paris, banden plakken, de auto aanslingeren en ondertussen zat hij naar operamuziek te luisteren in de woestijn. Maar ik vond het zo mooi, die woestijn, die steppen, daar heb je heel wat voor over om dat te zien. Maar zijn rapporten kwamen niet snel klaar. Op een gegevens moment vroeg Hoffman, of ik dat werk niet wilde overnemen.
Tien jaar heb ik dat werk gedaan. Roemenië, Bulgarije, zeven winters ben ik in Turkije geweest, zesmaal in Pakistan, en naar Irak en Iran. Het was allemaal pionierswerk in die tijd, want er waren geen goede kaarten en vogelgidsen.

En ondertussen was je met het uilenonderzoek in de AW-duinen begonnen.

Nee, zo is het niet helemaal gegaan. Truus Bloem bracht me in contact met Lou van 't Zand, een rentenier, die gewapend met een oude fiets en een ladder niets anders deed dan nestkastjes ophangen in Aerdenhout en Bloemendaal, Groenendaal en de Haarlemmer Hout en die kastjes controleren. Ik ben een paar keer mee geweest. Ik vond dat natuurlijk prachtig. Toen hij zag dat ik in het duin met Hans Vader erg veel nesten vond van Zanglijsters en Paapjes, gaf hij me ringen mee. Later heb ik zelf een ringvergunning aangevraagd, toen Van 't Zand ermee ophield.

Maar een uilenstudie is toch wat anders dan nestjes zoeken?

Vanaf 1962 zochten we altijd al systematisch het hele duin af op uilen en roofvogels. Ik kreeg een fietsvergunning met een soort bord om mijn bel, en ik mocht iemand meenemen, later werd dat mijn vrouw Marja. Iedere zondag op pad met een fles wijn en een blik bami. In die tijd zagen we vooral Torenvalken, Steenuilen en Ransuilen, van de laatste soort zo'n 30 paar. We hebben ook een jaar met 30 paar Torenvalken gehad, 5-6 paar Steenuilen, een Boomvalk en een Sperwer. Dat is nu compleet veranderd. Er is nog 1 Ransuil over en Steenuilen zijn verdwenen. Dat staat allemaal beschreven in Uilen in de Duinen, dat ik samen met Gert Baeijens heb geschreven. De laatste tien jaar waren eigenlijk nog het spannendst. Eerst kwam de Bosuil, toen ging Steenuil hard achteruit. Ik geloof er heilig in, ➤

Foto: Marco Mertens

dat daar verband tussen bestond, door gebrek aan nestholten, en ja, doordat ze elkaar niet velen. Er is ook veel in de vegetatie veranderd. De hoeveelheid goed veldmuizenterrein is enorm afgenomen door de struweelvorming en het dichtgroeien. Voordien had je in het duin nog van die prachtige weitjes, waar Tureluurtjes broedden en Grutto's en dat was ook optimaal veldmuizenterrein. En je ziet nu hoe alle poelen zijn dichtgegroeid met Riet, Duindoorns, Rietsigaren en Duinriet. Daar zitten natuurlijk wel veel muizen, maar daar kunnen die uilen niet meer bij. En dan de combinatie van Bosuilen die de Ransuilen uit de bossen jagen en nu de laatste jaren de Havik die bijna alle Ransuilen opvreet.

Waarom speciaal je belangstelling voor uilen?

Ik vind het een uitdaging, omdat die beesten zo mysterieus zijn. Het is bovendien erg moeilijk om uilen te inventariseren en vrijwel niemand had dat toen nog gedaan. Alleen Ad Hartog was bezig in het Amsterdamse Bos en Southern in Engeland heeft 28 jaar een heel goed populatieonderzoek gedaan. Wij tellen echter niet alleen, maar zoeken ook alle nesten, hangen nestkasten op, inspecteren, ringen systematisch en nemen voedselmonsters. Van sommige duinvalleien weet ik precies wat er 30 jaar gegeten is. In het voedsel zie je duidelijk de veldmuis afnemen en bij de Bosuil zie je vooral een hele sterke schommeling in de konijnenaandeel. De Bosuil eet veel minder vogels en nu vooral Bosmuizen, omdat de Havik een veel efficiëntere vogeljager is. De Havik is de Djengis Khan onder de vogels. De Sperwer is ook geleidelijk verdwenen, opgegeten door Haviken dus. Dat is duidelijk anders dan in de PWN, daar zijn nog mooie dichte sparrenbosjes, waarin de Sperwers hun jongen goed kunnen verstoppen. Maar in de AWD is die bosstructuur heel open, we vinden Sperwers alleen nog maar in loofbos, dichte Kamperfoelie en Vogelkers. Die dekking hebben ze blijkbaar nodig.

Je bent geen doorsnee vogelaar, je moet er ook altijd een soort handwerk omheen hebben

Ja dat speelt ook mee. Vangen en dat soort dingen. Zo hebben we in 1965 de Vinkenbaan opgericht. Ik was degene die begon met ringen in de AW duinen, samen met Harm Niesen. Ik kreeg uiteindelijk een ringvergunning omdat ik zo veel Paapjes vond, ik heb er in totaal zo'n 4 tot 500 geringd. En toen Hans Vader bewaker werd, kwam het idee van die Vinkenbaan. We konden niet te dicht bij zee gaan zitten, want dan werden onze netten gejat, maar moesten naar het infiltratiegebied dat afgesloten was. We hadden hem natuurlijk liever dichterbij zee gehad, maar het is toch een hele goeie baan geworden. Eerst was alles provisorisch ingericht. Inmiddels is het een mooi permanent houten gebouwtje geworden.

Je hebt het voordeel dat je hartstikke taai bent

Ja, nooit moe en zo. Het is tegenwoordig wel zo dat ik overal gewoon kan slapen en daarna ben ik er weer. Ik klim nog bomen ook. Ik ben nu 61, maar ik ga rustig 10-12 meter omhoog zonder moeite. Ik heb een lichamelijk beroep gehad, nooit stress. Ik leg me gemakkelijk bij dingen neer, improviseer als 't moet. Niet kwaad worden is geen kwestie van wijsheid, maar van tactiek, het kost namelijk energie!

En als het niet meer kan?

Dan accepteer ik dat, als ik nu morgen zou horen dat ik volgende week dood zou gaan, dan leg ik me daar bij neer. Ik heb een heel mooi leven gehad. Ik heb hele mooie dingen gezien, ik had veel minder kunnen zien, nee, ik heb helemaal geen angst voor de dood. Daarna komt toch niets, ik ben atheïst, ik heb daar geen vertrouwen in en als er wel wat is, (lachend) is dat mooi meegenomen. Mijn moeder van 95, die is ook altijd optimistisch, daar heb ik het van.

Maar ik ga nu eerst naar Kameroen, daar doet mij zoon een begrazingsonderzoek aan nijlpaarden.

Ik moet van mijn vrouw gaan kijken hoe hij het maakt. En ik zou nog dolgraag Zuid-Amerika willen zien, en Finland, waar tegenwoordig geweldig uilenonderzoek plaatsvindt. En Mongolië, daar komen nog twee soorten grondgaaien voor, die ik nog niet gezien heb, heel aparte beesten, er zijn maar vier soorten in heel Centraal-Azië, ja die twee zou ik nog graag willen zien!

"Niet kwaad worden is geen kwestie van wijsheid, maar van tactiek, het kost namelijk energie! "